

IRK, TARİH VE KÜLTÜR – KİTAP İNCELEMESİ

Lévi-Strauss, Claude (2020), *İrk, Tarih ve Kültür* (8. Basım), İstanbul: Metis Yayıncılık, 173 sayfa. ISBN: 978-975-342-061-7

Sinem LAFCI¹

Yapısal antropolojinin kurucusu olarak kabul edilen Fransız antropolog, etnolog ve filozof Claude Lévi-Strauss, antropoloji dünyasında oldukça önemli bir yere sahiptir. Yapısalcı düşüncenin etkisinde kültürel eşitsizliğe dikkat çeken Lévi-Strauss, insanı, yalnız bilinç ve bilinçdışının etkisinde gelişen bir varlık olarak değil; dilin, kültürün ve eğitimin bir ürünü olan toplumsal bir varlık olarak ele alır.

‘İrk, Tarih ve Kültür’ adlı kitap, Lévi-Strauss’un 1952’de yayınladığı ‘Race et Historie’ (İrk ve Tarih) adlı eserinin ve 1971’de yayınladığı ‘Race et Culture’ (İrk ve Kültür) adlı eserinin bir araya getirilerek oluşturulduğu bir eserdir. Yapısal antropolojinin kurucusunun elinden çıkan eserlerin bir derlemesi niteliğinde olan bu kitap, yapısal antropoloji okumaları için ve ayrıca antropolojiye giriş yapmak isteyen okurlar için temel oluşturacak bir niteliğe sahiptir.

Kitap, 173 sayfa ve üç bölümden oluşmaktadır. Kitabın ilk bölümü olan ‘İrk ve Tarih’ bölümünde Lévi-Strauss, ırk ile kültür ayırımına dikkat çekmekte ve kültürlerin birikimsel olarak ilerleme kaydettiğine vurgu yaparak ırkların tarihsel sürecine yoğunlaşmaktadır. Kitabın ikinci bölümü olan ‘İrk ve Kültür’de Lévi Strauss, ırk ile kültür arasındaki ayrımı ve bağlamı analiz eder. Kitabın son bölümünde ise Lévi-Strauss’un radyo konuşmalarından oluşan bir derleme sunulmaktadır. Bu kitap incelemesi, yazarın konuyu kapsamlı ve sistematik bir biçimde ele aldığı ilk iki bölümünün bir kritiğini sunmaktadır. Dolayısıyla makale, ‘İrk ve Tarih’ ile ‘İrk ve Kültür’ olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.

İlk Bölüm: ‘İrk ve Tarih’

İrkçi kuramların atası olarak görülen Gobineau, insanlığı oluşturan ırkların (sarı-siyah-beyaz), özgün yetenekleri dahilinde farklılaştığını, bunun dışında bir eşitsizlik durumunun olmadığını belirtir. Bu anlamda ‘ırkların eşitsizliği’ni niteliksel anlamda ele alır. Ancak kültürlerin sosyolojik,

¹Doktora Öğrencisi, Samsun Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, e-mail: Sinemlafci@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6275-1825.

tarihsel, coğrafi, psikolojik farklılaşmalarını yalnızca biyolojik temele dayanan ırk kavramı ile karıştırmak bu anlamda antropolojinin ilk günahı olarak görülür. Burada bireylerin kültürlerinden ileri gelen özgün yeteneklerinin, bireylerin anatomik olarak ırksal kökenine dayandırılmasından bahsedilmektedir ve Gobineau da kendini bu çıkmazda bulmaktadır. Oysaki Levi-Strauss’a göre kültürlerin sayısı ırklara oranla çok daha fazladır, birisi binlerle diğeryse yalnızca birimlerle ölçülür. Aynı ırktan insanların yoğurduğu iki kültür, ırk olarak birbirinden uzak iki topluluğun kültürleriyle aynı oranda hatta daha da farklı olabilir (2020: 22). Bu durumda akıllara ilk olarak şu soru gelmektedir. Mademki ırksal anlamda özgün yetenekler yoktur, o halde beyaz insanın kurduğu uygarlık nasıl diğer ırklardan çok daha fazla ilerleme katetmektedir? Dolayısıyla bireylerin zihninde girift halde bulunan ırk-kültür ayrımını netleştirmeden, kültürlerin çeşitliliği ve eşitsizliğinden bahsetmeden ırkların eşitsizliğine değinmek bu ayrımı zihinlerde daha karmaşık bir hale getirecektir.

İnsan kültürleri kendi aralarında farklı biçimde ve düzeyde farklılaşır. Geçmiş ve günümüzde bu kültür çeşitliliği göz önüne alındığında asla öğrenilemeyecek kadar büyük ve zengin olduğu görülmektedir. Bu büyük farklılaşmalar da aynı kökten gelen toplum olup olmadığına göre de değişik şekillerde farklılaşmaktadır. Bu durum, aynı kökenden gelen dillerde birtakım sesteş kelimelerin bulunmasına rağmen birbirlerinden farklılaşmalarına benzetilebilir. Toplumların nüfusu, değişme yapısı, coğrafi uzaklıklarına ve daha birçok unsura göre gerçekleşen bu farklılaşma, toplumlarda olduğu gibi toplumu oluşturan topluluklar özelinde de görülür.

Kültürlerin çeşitliliği durağan bir kavram olmamıştır. İnsanların birbirlerinden coğrafi anlamda uzak olması ve bulundukları yerin kendi özgün nitelikleri, farklı kültürler meydana getirmelerini sağlamıştır. İnsanların dünyadan habersizlikleri de kültür çeşitliliğini sağlayan etmenlerden olmakla birlikte, toplumların hiçbir zaman yalnız kalmadığı, birbirinden uzak coğrafyalarda dahi irili ufaklı, sıkı ilişkilere sahip olan topluluklarının var olduğu bilinmektedir. Soyutlamanın bu farklılığı doğurduğu gibi, yakınlıklar da aynı sonucu verebilir. Komşu topluluğun gerisinde kalmama, farklı olma ve kendini gösterme arzusu bu farklılığı meydana getirir. Bu anlamda kültürlerin çeşitliliğini parçalara ayrılmış dinamiklere bakarak incelemek, bizi her zaman istediğimiz sonuca götürmez. “Kültürlerin çeşitliliği insan topluluklarının birbirinden yalıtılmasından çok, onları birleştiren ilişkilere bağlıdır.” (Levi-Strauss, 2020: 26).

Farklı toplumların ortak bir hedefe yönelmesi gereken gelişme süreci tespit edilmek istendiğinde bu toplumların gelişme düzeyi ve evreleri belirlenirken farklı kültürlerin oluşturduğu özgün kalıplar salt görüntüde kalmaktadır. Darwincilik bu konuda ele alındığında bu anlamda biyolojik evrimcilik ile sahte evrimcilik çok farklı iki öğreti olarak karşımıza çıkar. Biyolojik evrimcilik, gözlemlere dayalı, sosyal bilimler alanında karşılaşılabilen geniş bir çalışma varsayımına karşılık gelirken kültür olguları için içine girdiğinde her şey oldukça karmaşık bir hal alır. Kültürel ve sosyolojik evrimcilik, bir gün çözüleceği hiç belli olmayan felsefi bir soruna yönelik sahte bir bilimsellikte olgular düzeyinde onun öncülü olmaktadır.

Aynı topraklarda var olmayan ve aynı özelliği taşımayan farklı toplumların gelişmelerine kayıtsız, farklı inançlar, teknikler ve biçimler geliştiren toplumların aynı gelişimi izlediğini düşünmek farklı coğrafi süreklilikleri devre dışı bırakmak anlamına gelir. Keşif öncesi Amerika Uygarlığı, Avrupa’nın neolitik dönemini hatırlatsa da incelendiğinde böyle bir benzerliğin var olmadığı görülür. Hayvancılığın hemen hiç bilinmediği Amerika’da hayvancılık tarıma bağlı olarak gelişirken Avrupa’da tarım ve hayvancılığın bir arada gelişme gösterdiği görülür. Bu anlamda toplumların kat ettikleri gelişmeleri birer aşama olarak ele alırken kimi toplumların bu aşamalarda hemen hiçbir şey yapmadıklarını göz önünde bulundurmak gerekir. Bu yöntem ile iki tür tarih ayrımına gidilmesi gerekirdi. Bu da uygarlık kurmak amacıyla keşif ve icatlar geliştirme yoluna giden

ilerleyici tarih ve bu sentezleyici yetenekten uzak, var olan beceriyi yapıta dönüştürebilen tarih. Ancak bu tarih, gelişimine yenilikler ekleyerek ilerleme sağlayacak bir tarih olmaktan ziyade ilkelikten ve değişkenlik içerisinde eriyip gitmekten kurtulamazdı.

Eski dönem bilimcilerin Yonta Taş, Cilalı Taş, Bakır, Bronz ve Demir çağları şeklinde şemalandırmaları günümüzde basit yöntem olarak görülmektedir. Öyle ki günümüzde taşın cilalanması ve yontulmasının kimi zaman aynı dönemde yer aldığı düşünülmeyle birlikte ‘ilerlemiş’ olduğu kabul edilen toplumların diğer uygarlıkların geliştirdiği metal alet ve silahların taşlar ile taklit edilmesi sonucu ortaya çıkarıldığı düşünülmektedir. Günümüzde tek yönlü ilerleme aşamaları kaydetmesinden ziyade karmaşık ve dönüşümlere bağlı farklı biçimlerin varlığı kabul edilmektedir. Kùltürler gibi ırklar konusunda da durum böyledir. “Neandertal insan, Homo Sapiens’in en eski biçimlerinden önce gelmedi; tersine bunlar onların çağdaşları, belki de öncelleriydiler.” (Levi-Strauss, 2020: 36).

Tüm bunlar, insanlığın ilerleme gerçeğini yadsımamakla birlikte bu gerçekliğin art arda gelişmelerden ziyade alan içerisinde sergilenecek gerçekler olduğunu ifade etmektedir. ‘İlerleme’, yön değiştirerek veya atlamalar, sıçramalar yaşayarak, diğer bir ifadeyle mutasyon geçirerek süregelirler.

Dural tarih ile birikimsel tarih arasındaki ayrım, bu tarihlerin kültürel doğasından mı yoksa farklı kültürleri değerlendirirken halk merkezci bakış açısını odak almaktan mı ileri gelmektedir? Bir kültürel sürecin tarihselliği içerisindeki olayların zenginliği, kültürün içsel özelliklerinden ziyade bizim bunlara karşı bakış açımız ve tutumumuzdan kaynaklanır. Bu anlamda dural tarih ile ilerleyen tarih arasındaki karşıtlık, o tarihlere hangi açıdan ve hangi nokta odak alınarak bakıldığı ile ilgili bir konudur. Bir kültürün durağan bir diğerinin ilerlemeci olduğunun kabul edilmesi, hep ‘oradan’ bakılmasından kaynaklanır. Bu değerlendirme yapılırken, gözlemci ile aynı yönde hareket edilen kültürlerin etkin olduğu kabul edilmekte gözlemcininkinden ayrı yönde olan kültürün ise dural kültür olarak kabul edildiği görülmektedir.

Batı Uygarlığının yaşam biçiminin diğer uygarlıklar tarafından benimsenmesi, Batı Uygarlığının ‘ileri’ olarak görülmesinden daha derin nedenlere sahiptir. Batı, farklı birçok topluma, kendi geleneksel yaşam biçimini kabul ettirerek yahut yok olmalarına neden olacak düzenlemeler yaparak onların geleneksel yaşam biçimlerini dünya üzerinde ekarte etme yolunu izlemiştir. Güçler dengesindeki eşitsizliğe dayanarak terazinin bir yanındaki boyun eğdirilmiş, kendilerine sunulan çözümleri kabul etmek dışında bir çaresi kalmayan halkların teslim olmasıyla sonuçlanan bir süreci oluşturmuşlardır. Bu durum, Doğu Brezilya’nın yoksul kabilesindeki yerlilerin, kendini oraya benimseten bir etnolog olan Curt Nimuendaju’nun, yerlilerin en yaşanılabilir yer olarak gördüğü kendi köylerinden çıkıp farklı bir uygarlığa gittiğinde, onun orada ne kadar acı çektiğini düşünerek acıyıp ağladıklarını anımsatmaktadır. Öyle ki Batı, kendi uygarlığını benimsemeye hazır olmayanlara savaşmak üzere yaklaşma amacını gütmüştür. Batı Uygarlığının üstünlüğünü kabul ettirme isteği, en büyük enerji miktarına sahip olma idealinden gelmektedir.

Bugün bakıldığı zaman bu uygarlıklar ‘yaban’ olarak görülen toplumların ya da ‘barbar’ döneminde gerçekleştirilen gelişmelerin, çok az bir çabanın ürünü olarak gösterme eğilimi içerisinde-dirler. Gerçek çaba ve zekâ gerektiren icatlar için son dönemlerin buluşlarını işaret ederler. Ancak toplumlar eski çağlardan beri uygarlık yönünde hareket etmişlerdir. Levi-Strauss’a göre “Neolitik devrim diye adlandırılan tarım, hayvancılık, çömlekçilik, dokumacılık gibi büyük buluşlara, hiç abartmasız, halen bağımlı durumdayız.” (2020: 46). Hâlâ bu büyük buluşlara bağımlı iken bugün gerçekleştirilenlerin ‘uygarlık sanatı’nı geliştirmek olduğu göz önüne alınmalıdır. Örneğin, çömlekçiliğin ilk olarak bir kil topağının ocak yanında unutulmasıyla bulunduğu anlatılmaktadır. Ancak çömlek yapımında bu kil topağının geçirdiği işlemler hiç de rastlantı eseri bulunabilecek

kadar basit olmadığını bize göstermektedir. Aranarak, istenerek ve denenerek ortaya çıkabilecek olan birleşimler sonucu meydana gelen ürün, tek başına sonuç vermeyecek işlemlerin birleşiminden oluşur. Elektriğin varlığı, Batı Dünyası'nın (Ampere ve Faraday) çabalarından bin yüzyıllarca yıl önce bilinse de onların varsayımları söz konusu olana kadar sonuçsuz kalmak durumundaydı.

Her dönemde gerçekleştirilen buluşlar üzerinde hiçbir rastlantı payının olmayacağı söylenemeyecek olsa da her dönemde geliştirilen tekniklerin bireylerin büyük oranda öznel çabalarına ve imgelem güçlerine tabi olduğu bilinmektedir. Öyle ki her kuşak, ilerlemek adına önceki dönemin birikimlerine eklemeler yaparak bu birikimi zenginleştirme çabasında olmuştur. Levi-Strauss'a göre "Eğer temel buluşların ortaya çıkış tarihlerini, uygarlığın ilk ortaya çıkış tarihine göre hesap-larsak, zenginliğimizin onda dokuzunu ve hatta daha da fazlasını daha önceki kuşaklara borçlu olduğumuzu görüyoruz." (2020: 49).

Sanayi Devriminin insanlığın anlamını tamamen değiştirdiğine dair bir söylemde bulunmadan önce bu devrimin insanlığın oluşumundan bu zaman içerisinde, beş yüzde birlik bir zaman dilimi-ne denk geldiğini göz önünde bulundurmak gerekir. İnsanlık tarihinde büyük değişimlere öncülük eden iki büyük devrim olarak Sanayi Devrimi ve aynı kaygılarla hareket edilmesi bakımından onun öncülü olarak görülen Neolitik Devrim, yaklaşık iki bin yıllık bir arayla birçok buluşu biriktirmeyi başarmıştır. Bunların ortaya çıkışları, bireysel bilinçler dışında genel olan koşullara dayanmaktadır. Öyle ki Sanayi Devrimi farklı bir coğrafyada da kendini gösterebilirdi. Bu açıdan öncelik sorununun bir önemi olmadığı ve bunun bir ırkın dehasına dayandırılmayacağı bilinmelidir.

Bütün halkların kendilerinde özgü teknik buluşlara sahip olduğu ve bunları değiştirdikleri, geliştirdikleri veya unutukları bir gerçektir. Bu anlamda dural bir kültürün var olmadığı ve kültürlerin derece farklılıklarıyla birlikte birikimsel oldukları söylenebilir. Bu açıdan tek tip ilerleme çizgisine yoğunlaşıp diğerlerine kayıtsız kalmak, ancak bireyin öznel düşünce sisteminde önceden belirlenmiş ilerleme kabullerinin bir getirisi olabilir.

Birikimsel tarih biçimleri, karşılıklı işleyişlerini göçler, savaşlar, ticaret vb. yollar ile birleştiren kültürler ile gerçek varlık bulmuştur. Bir kültür tek başına üstün olamayacağı ve hatta hiçbir zaman tek başına olamayacağını da söylemek mümkündür. Öyle ki hiçbir kültürün dural olmadığı ve kendine özgü bir birikimsel tarihe sahip olduğunu söylemiştik. Bu anlamda kültürlerin birikimsel tarih oluşturmaları da diğer kültürlerle bir koalisyon içerisinde olmasından kaynaklıdır. İnsanlık tarihinde bir derecede birleşimin ortaya çıkabilmesi için belirli bir süre gereklidir. Bu yüzden örnek olarak neolitik insanın, ondan önce var olan Paleolitik insandan daha akıllı ya da yetenekli olduğu söylenemez. Rönesans'ın başında, Roma, Cermen, Anglosakson gelenekleri ve bununla birlikte Arap, Çin gibi farklı kültürlerin kaynaşma merkezi konumunda bulunan Avrupa, bu zenginliklerin ve farklılıkların bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Keşfi daha yakın tarih-lere dayanan Amerika'nın ise kültürler arası farklılaşma açısından daha az zamanı olsa da keşif öncesinde kuzey/güney yarıkürelerinde dahi bir kültürel temas söz konusudur. Ancak kültürel ko-alisyonları oluşturacak kültürlerinin birbirinden pek az farklı olması ve daha az zamanları olması bakımından daha türdeş bir tablo sunarlar.

Sonuç olarak birikimsel tarih kültürlerin birlikte olma biçimleri olarak kendiliğinden ve tek başına oluşmazlar. Eğer bir dural tarihten bahsedebilseydik, bu o kültürün yalnız kalmasından ileri gelen bir durum olurdu. Oysaki buluşların dahi gerçekte hangi kültüre ait olduğu gerçekte kesin değildir. Bu açıdan kültürlerin gerçek katkı aralarındaki ayrımsal farklılıkların birleşiminden ileri gelir. Levi-Strauss'a göre "Dünya uygarlığı, her biri kendi özgünlüğünü koruyan kültürlerin, dünya çapında bir koalisyonundan başka bir şey değildir." (2020:58).

Kültürlerin çeşitliliği bakımından her koalisyon, ne kadar çeşitlenmiş kültür içerirse o kadar verimli olacaktır. Ancak bu çeşitlenmelerin oluşturduğu ‘ortak oyun alanı’ bir zaman sonra türdeşleşmeyle sonuçlanır. Öyle ki bu koalisyonlar mutlak surette bir sömürüyü içermektedir. Sömüren ve sömürülen grup arasındaki ilişkiler ve alışverişler, birikimlerini ortaklaştırmayla sonuçlanır ve böylelikle aralarındaki çatışma ilişkisi, toplumsal gelişmeler ve sömürgeleşen grubun aşamalarla bağımsızlıklarına kavuşmalarıyla, yavaş yavaş yok olmaya başlar. “Ne olursa olsun şu şekilde özetlenebilecek bir süreci çelişkili olarak algılamak hayli güçtür: İnsanlar ilerlemek için işbirliği boyunca da ortaklığa sunulan şeylerle yavaş yavaş özdeşleştiklerini görürler.” (Levi-Strauss, 2020: 60).

İnsanlığın buradaki görevi ise bir grubun çıkarı için diğerini ihmal etmeden var olan her iki grubu korumaktır. Aynı zamanda tek tip yaşam biçimi üzerinden bu yaşam biçimine uydurulmuş bir düzen getirmenin ve insanlığın özgünlüğünü yalnızca bir ırka, bir kültüre mal etmenin akıl almaz bir şey olacağını unutmadan, ayrıcalıklılıktan sakınan bir tutum geliştirilmesi gereklidir. Bu anlamda uluslararası kurumlara büyük sorumluluklar düşer. Çünkü bir yandan uluslararası yapıyı bozabilecek, artık anlamsız hale gelen iş birliklerini ortadan kaldırmak ve diğer uyum biçimlerinin ortaya çıkmasını sağlamak gibi ikili bir görev yapısına sahiplerdir. Bunların yanı sıra kültürel çeşitliliğin cömert bir katkı oluşturacağı türdeki çabaları ve bireylerin de bu konudaki yükümlülüklerini yerine getirmeleri önemli olacaktır.

İkinci Bölüm: ‘İrk ve Kültür’

Genel itibarıyla ‘ırk’ kavramı hakkında hemfikir olunamadığı gibi, bu konuda fiziksel antropoloji uzmanlarının dahi anlaşılmaya yakın olduklarını belirten bir ibare de yoktur. Ancak genel olarak az ya da çok genetiksel olarak farklılaşan topluluğu belirtmektedirler. Bu konudaki ilk varsayıma göre ırk hakkında herhangi bir şey bilmek mümkün değildir. Öyle ki ırk gerçekliği, uzak bir geçmişte kaybolmaktadır. Bu kesin bir önerme olarak görülür. Aksi takdirde bugünkü farklılıkların açıklanmasının mümkün olmadığı düşünülür. Gobineau da bu doktrin doğrultusunda, ırkların gözlemlenemeyecek görünümüne belirtmekle birlikte ırkların tarihsel kültürel çeşitliliğin bir koşulu olduğunu ileri sürer. Aynı zamanda çeşitli kültürlerin yaratıcılarının da farklı insan gruplarının karışımı bir genetiğe sahip olduğunu belirtir. Dolayısıyla ırksal farklılıkların kökenine inme çabamız bizi kültürlerin çeşitliliği yoluna götürecektir. Diğer varsayıma göre ise ırklardan bahsedilirken insanların başvurduğu tanımlama sorununu ortaya çıkarır. Göz rengi, deri rengi, kafatası biçimi, saç tipi gibi ayrımlar esasında dolaysız olarak algılanamamakla birlikte, farklı ayrımlarla da uyum içerisinde olup olmadığı kanıtlanamamaktadır. Ayrıca gözle görülmeyen özellikler ve ayırımına varılamayacak derecede yükselip alçalan genetik doz ayarlamaları da işin içine girer. Tüm bunların sonucunda ırk kavramı soyut bir hal alarak deney dışına çıkarak bir ön varsayım halini alır. Bir akıl yürütme çizgisi dahilinde ayırt edebilecek bir konu haline gelir.

Bir kültürün her üyesi ait olduğu kültüre sıkı bağlarla bağlıdır. Öyle ki farklı değerleri tanıma-ya uygun bir yapıdaki gözlemciye, kendi öz değerlerini oluşturmuş bir uygarlığın, hiçbir değere sahip olmadığını düşünecek ve aklında yalnızca kendi kültüründe bir şeylerin var olduğunu ve ancak kendi uygarlığının birbirine eklenen süreklilik içinde bir varlığa sahip olduğunu tescilleyecektir. Tabi bu yalnızca o gözlemci için geçerli değildir. Öyle ki, dünyaya dahi gelmeden önce etrafımızı donatan varlık ve nesneler, karmaşık bir referans aygıtıyla bizi çevreler ve o referans sistemiyle hareket etmemizi sağlar. Bu referans sistemi, bizim dışımızda kalan kültürel bütünlükleri, aidiyet duyduğumuz sistemin onda yarattığımız deformasyon yoluyla algılamamızı ve hatta onları görmemizi dahi olanaksız kılabilir.

19. ve 20. yy.’ın ilk yarısına kadar süren ırkın kültürü etkileyip etkilemediği sorunsalının çözümsüzlüğü anlaşıldıktan sonra olayların farklı bir şekilde geliştiği anlaşılmaktadır. Kültürel biçimler

ve hayat tarzlarının, insanın biyolojik yönelimi ve evriminin ritmini belirlediğinin algılanmasıyla, ırkın kültürün türevlerinden biri olduğu da keşfedilmiştir. Bir grubun kabullenmiş olduğu coğrafi sınırlılıkları, diğer halklar ile geliştirdiği ilişkileri ve bununla birlikte yasaklanan veya teşvik edilen gruplar arası evliliklerin sonucunda oluşan genetik alışverişlerin önemini belirleyen yaygın kültür olduğu; aynı zamanda bu evliliklerdeki eşlerin yaş, yaşam düzeyi, doğurganlık gibi durumlarının kaynağının da bir bakıma biyolojik olmaktan ziyade toplumsal kurallara tabi olduğu da belirlenmiştir. Bu durum kültürel farklılıkların, ırksal özelliklerle açıklanmasından vazgeçilmesine sebebiyet verir. Irksal özelliklerin nedeni değil sonucu olduğuna kanaat getiren yöndeki bu açıklamalar arkeolojinin, etnografinin ve linguistiğin verileriyle desteklenerek yakın tarih üzerine önemli bilgiler vermektedir.

Sonuç olarak Levi-Strauss'un belirttiğine göre: "Kültürel makro-evrim'in bakış açısından genetik mikro-evrim'in bakış açısına geçmek koşuluyla, ırkların ve kültürlerin incelenmesi arasında iş birliği yeniden mümkün olabilir." (2020: s. 80). Bu bakış açısıyla ırk ve kültür birbiri üzerinde kısmen tamamlayıcı bir etki göstermektedirler. Kültürel mirasların genetik miraslardan çok daha hızlı evrildiğini, büyüklerimizin tanıdığı kültür ile bizim kültürümüz arasında ne kadar fark olsa da onların kalıtımını sürdürdüğümüzü göz önünde bulundurarak anlayabiliriz. Öyle ki günümüze kadar onlarca ırka karşılık binlerce kültürün var olageldiğini görmekteyiz. Kültür çeşitli yollarla, kalıtsal malzemeden çok daha hızlı değişmektedir. "Kalıtımın insanda belirlediği şey, herhangi bir kültürü edinmeye dair genel yetenektir, ama hangi kültürün kendisine ait olacağı doğumunun ve eğitiminin göreceği toplumun tesadüflerine bağlı olacaktır." (Levi-Strauss, 2020: 82). Bu anlamda Levi-Strauss (2020), organik evrimin, genetikten ayrı olarak kültürel özelliklerden etkilenebileceği burada kanıtlamaktadır. Nihayetinde; dik durma, el kullanma, iletme yeteneği, simgesellik, toplumsallık gibi özellikler biyolojik evrimin özelliklerini oluşturuyorken; soğuğa/sıcağa karşı direniş, saldırganlık, teknik beceriklilik gibi kültürel evrim öğelerini, biraz önce bahsettiğimiz biyolojik evrim öğelerini pekiştiren ve yayan bir özelliğe sahip olduğu söylenebilir. Bu kültürel özelliklerin salt biyolojik temele dayandırılmayacağı gibi, bir anlamda genetik bir temele bağlı olduğu da yadsınamaz. İnsanın evriminin biyolojik evrimden tamamen ayrı düşünülmemeyeceğine yönelik, organik evrim ile kültürel evrim arasındaki bağlantıya Comte'un metafizik terimleriyle de açıklama getirilmektedir.

KAYNAKÇA

Levi-Strauss, Claude (2020). *İrk, Tarih ve Kültür* (8. Basım), İstanbul: Metis Yayınları.